

**V. MİLLETLERARASI
TÜRK HALK KÜLTÜRÜ KONGRESİ**

MADDİ KÜLTÜR SEKSIYON BİLDİRİLERİ



450513

6505



T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI

ÇEKÜL



ULUSLARARASI
KÜLTÜRÜN KÜÇÜK

ULUSLARARASI KÜLTÜRÜN KÜÇÜK

ULUSLARARASI KÜLTÜRÜN KÜÇÜK

Sn. Ağabey Prof. Dr. Metin Sözen'e
Sevgilerimle.

Sevgilerimle

03.09.1999

ÇEKÜL KÜTÜPHANESİ

DEMİRBAŞ NO. 960513

SINIFLAMA NO.

96 505

BAĞIŞCI Prof. Dr. M. SÖZEN

GELİŞ TARİHİ 07.04.2009

2. 10. 1917

2. 10. 1917

2. 10. 1917

2. 10. 1917

2. 10. 1917

2. 10. 1917

AHŞABIN KİMLİK BULDUĞU DOĞU KARADENİZ MİMARİSİ

Prof.Dr. Cengiz ERUZUN

Türkiye

Bir yörenin mimarisini, o yöre insanlarının yaşamla ilgili ihtiyaçları ile bu ihtiyaçların karşılanabilmesinde yararlanılan olanakların uyumu belirler. Doğu Karadeniz mimarisi, ülkemizin çeşitli yerleşim alanlarına göre farklı sosyo-kültüre sahip toplumun, yine farklı doğal koşulların elverdiği olanaklardan yararlanarak ilginç çözümlerle biçimlendirdiği yapı sanatı ve yerleşme anlayışının eseridir. Bu yüzden Doğu Karadeniz, ahşaba dayalı yapı sanatında kendine özgü buluşları ve çözümleri ile ulaştığı başarı açısından Anadolu Mimarlığının belki de en karakteristik yöresidir. Yöre mimarisinin sunulabilmesinde, öncelikle yerleşme karakterinin oluşumunu irdelemek ev ve eklentilerinin aile işletmesindeki yerini belirlemek, mekan organizasyonunu ortaya çıkarmak ve daha sonra yapı sanatının özelliklerine doğru, genelden ayrıntıya ulaşmak daha yararlı olacaktır.

DOĞAL YAPI

Bilindiği gibi bölgenin arazi yapısı ülkemizin en genç, en engebeli sıradağları sayesinde güneyinden, doğusundan ve sınırlarımızın dışında kuzeyinden tecrit edilmiş olması yüzünden yalnızca batı ve kuzeybatıdan esen nemli rüzgarların ulaşmasına izin vermektedir. Kuzeyden esen soğuk rüzgarların perdelenmesi ve batıdan yamaçlara ulaşan nemli rüzgarların sıradağları aşamaması, yöreye yağışlı ve ılıman bir iklim kazandırmıştır. Bu durum narenciyeye kadar varabilen çok zengin floranın özellikle kıyı kesiminde yaygınlaşmasını sağlamıştır. Kıyıda iç kesimlere yükseldikçe çam, ladin, kestane, ceviz, gürgen, pelit, ardıç, vb. türlerinden oluşan orman alanları 2000-2500 metre yükseltilerdeki yaylalarda yalnız çam türleri ile son bulmaktadır. Ülkemizin en yağışlı bölgesi olması, Doğu Karadeniz sıradağlarının denize yönelmiş yamaçlarında kıyıya dik inen çayların ve derelerin zamanla yataklarını aşındırmasına ve derin vadilerin oluşmasına neden olmuştur. Bu engebeli ve çok hareketli topografya yöreye farklı bir karakter kazandırmıştır. Bu yüzden yöre insanı yaşamını devam ettirebilmesi için doğanın olumsuz etkilerini kendi lehine çevirmek üzere sürekli mücadele vermiştir.

YERLEŞME

Doğu Karadeniz'de yerleşme karakteri, kıyı ve iç kesimler olmak üzere iki farklı doku oluşturur. Günümüzde kıyı kesimi iç kesimlerden göç çekmektedir. Oysa 20.yy.'in ortalarına kadar iç kesimlerdeki kırsal yerleşmelerde daha çok nüfus barınırdı. Eskiye yaşayanlar korsanlar yüzünden kıyı kesiminin pek emniyetli olmadığını anlatırlar. Cumhuriyetten sonra

özellikle kıyı yollarının genişletilmesi ile deniz ulaşımına karşı kara taşımacılığının yoğunlaştırılması kıyı yerleşmelerinin çoğalması ve büyümesine neden olmuştur.

İç kesimlerdeki yerleşmeler daha çok vadi yamaçlarında yer alır. Yerleşme ile topografya arasında uyumluluk vardır. Çok engebeli ve geçişe olanak tanımayan arazi parçaları boş bırakılmış, buna karşılık küçük düzlükler, su başları ve güneşlenme olanaklarının elverdiği kesimler ise küçük ve dağınık mahalleler biçiminde yerleşmeye açılmıştır.

İç yerleşmeler arazi yükseldikçe yerini MEZRA olarak isimlendirilen geçici yerleşmelere bırakır. 1000 metre ile 2000 metre rakımlarındaki geçici yerleşmelerde evler daha basit ve küçüktürler. BAGEN ve KALIV olarak isimlendirilen bu evler ya köyden uzaktaki tarlaların domuz, ayı ve diğer hayvanlardan korunabilmesi amacıyla ekin kaldırılincaya kadar ya da yaylaya gidiş ve dönüşler sırasında konaklamak üzere arada bir kullanılır.

Arazinin yerleşmeye izin verdiği en son rakım 2000-2500 metre yükseltilerdeki yaylalardır. Buradaki ahşap evlerde Haziran, Temmuz, Ağustos olmak üzere üç ay yaşandığından mezra yapılarına oranla daha gelişmiştir. Yaylaya çıkış amacı hayvanları taze otlarla beslemek ve onlardan daha verimli, daha kaliteli süt, yağ, peynir, et ve benzeri gıda maddeleri elde etmektir. Bu nedenle yayla evlerinde hayvan barındırılan mekanlara, insana ayrılan mekanlardan daha çok özen gösterilir. Yayla evlerinin yapı detayları köy evlerine göre oldukça kaba ve basittir. Evlerin araziye yerleşiminde belli oranda tesadüfîlik olmasına rağmen yine de otlaklara hakim olma, manzaraya yönelme, gruplaşma ilkelerine uyulmuştur.

Bölgede genellikle dağınık olan yerleşim dokusu, iç kesimlerde daha sıklaşır. Yer yer insanların pencerelerinden yüksek sesle konuşup anlaşabildikleri mesafelere kadar birbirine yaklaşan akraba mahallelerine rastlanır.

Yerleşmenin dağınıklığının öncelikli nedeni, yörede her ailenin 3-5 dönümden 150-200 dönüme kadar çeşitli büyüklüklerde araziye sahip olması ve evini kendi arazisi içinde kurma isteğidir. İkinci nedeni ise Anadolu'nun diğer bölgelerinde toplu yerleşmeyi zorunlu kılan içme suyunun Doğu Karadeniz'de her arazinin içinde ya da yakınında var oluşudur. Ancak içerilere doğru yükseldikçe kıyı kesimine oranla su olanaklarının azalması su başlarında toplanan sık dokulu yerleşme karakterini ortaya çıkarmıştır.

Evin araziye oturduğunda suya yakınlık, sabah güneşini görme, ekili alanları kontrol edebilme ve en önemlisi güzel manzarayı görebilme gibi ilkeler esastır. Doğal koşulların belirlediği olanak ve koşullara göre belirleyici ilkeler çoğalabilir. Örneklenirse kar yağışının yoğunlaştığı iç kesimde ev kurmak için arazinin çığ altında kalmayacak bir bölümü seçilir.

Bir ailenin barındığı yerleşim ünitesi, hayvanların kışlık yiyeceklerinin korunduğu, BAGEN (samanlık), insanların kışlık gıda depolamasında kullandıkları SERENDER ve ambarlar, bazı evlerde fırın, bazı evlerde evden ayrı tuvalet gibi küçük yardımcı yapılar evin yakınında yer alarak oluşur. Genellikle fındık, mısır, meyve ve sebze üretimiyle geçinen

insanların iç kesimde hayvancılıkla, kıyı kesimde ise balıkçılıkla uğraşmaları evlerin yakınındaki yardımcı birimler arasında ahır ve kayıkhanesi gibi yapıların da yer almasını zorunlu kılar.

Son 30-40 yıldır çay üretiminin yaygınlaşması, özellikle daha önceleri az çalışan erkek nüfusa iş olanakları sağlamış ve geleneksel üretimlerin bazıları sona ermiştir. Tüketim için üretimin giderek azalması, serender ve ambar gibi yerleşim ünitesi içindeki yardımcı yapıların da eski önemlerini yitirmelerine neden olmuştur.

Kent ve kasaba yerleşmelerinin eski karakteri bahçeli evlerin yanyana geldiği seyrek yerleşim dokusu iken, zamanla ticaret ve hizmet sektörlerinin çoğalmasıyla binalar sıklaşmış, yükselmiş ve bitişik yerleşme düzenine dönüşmüştür. Konumuz kapsamına giren Artvin, Rize ve Trabzon'un kent içindeki geleneksel yerleşme düzeninden hemen hemen hiç bir iz kalmamıştır. Kasabalar ise plansız ve düzensiz yapılaşmanın sonucu olarak son yıllarda tıpkı kentlerdeki gibi eski görünümünü yitirmişlerdir. Günümüzde ancak teknolojinin, ulaşımın ve iletişim araçlarının henüz girmediği ya da geç girdiği iç kesimler, eski karakterini koruyabilmektedir.

MALZEME VE AHŞAP YAPI STRÜKTÜRÜ

İklim yapısının yöreye sunduğu olanakların en önemlileri su ve yeşilliktir. Yaşamın sürekliliği için vazgeçilemeyecek bu iki gereksinim Doğu Karadeniz'de fazlasıyla mevcuttur. Ahşap kolay bulunan ve kolay işlenebilen bir yapı malzemesi olduğundan öncelikle tercih edilmiştir. Topografya, iklim ve floranın belirlediği koşullar ile diğer yerel malzemeler birlikte ahşabın farklı kullanım olanakları sayesinde mimariye çeşitlilik içinde uyum kazandırmıştır. Ormanlarda çok zengin flora bulunmasına rağmen yapı malzemesi olarak çam, ladin, kayın, kestane gibi ahşabın dayanıklı türlerinin kullanımı yaygındır. Kıyı kesiminde kestane iç kesimde ise çam yakın çevreden elde edilebilmesi nedeniyle en çok tercih edilen yapı malzemesidir. Bunlardan başka ardıç, ceviz, meşe ve kara ağaç gibi daha az bulunan sert ağaç türlerine yer verilmiştir. Ahşabın yanı sıra daha az bulunması nedeniyle ikinci derecede kullanılan yapı malzemesi taştır. Ayrıca özellikle kıyı kesiminde çatı ve bacalarda tuğla, kiremit gibi pişmiş toprak kullanılmıştır.

Bu malzemelerin yapı içinde kullanılış biçimine göre sınıflandırıldığında yapı sistemleri basitten gelişmiş doğru ahşap yığma, ahşap karkas ve karma olmak üzere üç grupta toplanabilir:

Ahşap Yığma

Ahşap yığma, yatay konumda üst üste bindirilerek dizilen taşıyıcı ahşap elemanlarla kurulan yapı sistemidir. Taşıyıcılar yatay olduğundan dikey elemanlar yalnızca kapı ve pencere kenarlarına zorunlu olarak yerleştirilmektedir. Köşelerdeki boğaz geçme ile kitlenen birleşmelerin sağladığı rijitlik aralardaki kapı ve pencere boşluklarında

zayıflamaktadır. Bu yüzden iç ve dış yüzeylerde açılması zorunlu bütün boşlukların yanlarına yatay elemanları tutan ve kapı ya da pencere kanatlarının tespitine olanak veren dikey elemanlar yerleştirilmektedir.

Kütük Yığma

Genellikle yerleşim birimlerinin tek katlı yardımcı yapılarında ve yayla evlerinde uygulanmıştır. Temelinden çatı örtüsüne kadar ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. Yayla evleri balta ile işlenmiş silindirik kütüklerin yatay olarak üst üste dizilmesiyle kurulur. Köşelere yörede KARA BOĞAZ denilen geçmeli birleşme detayı uygulanır. İç ara bölmeler dahi dış duvarlar gibi kaba işlenmiştir. Üst üste dizilen yatay ahşap taşıyıcılar dış duvar elemanları ile birleştirilirken uçları dışarıya taşınır. Mukavemeti güçlendirmek için yapılan bu uygulama binanın plan düzeninin cepheye yansımını sağlamaktadır. Pencereley yatay kütüklerin kertilmesiyle elde edilen deliklerden ibarettir.

İki eğimli beşik çatıda taşıyıcı strüktür yine balta ile işlenmiş daha ince kesitli ahşap malzeme kullanılmıştır. Üzerine 80-100 cm uzunluğundaki düzgün elyaflı kütüklerin balta ile yarılmasıyla elde edilen HARTAMA'lar bindirmeli olarak yan yana ve arka arkaya dizilir. Çatı örtüsü olarak kullanılan yarılmış tahtaların özelliği, ortaya çıkan lifleri sayesinde yağmur ve kar sularını yanlara kaçırmadan eğime doğru yönlendirmeleridir.

Kütük yığma sistemi yaylaya yakın köylerde bodrum katlarda kış evi ve ahır mekânlarında uygulanmış, üst katlarda ise yonma ahşap yığma tercih edilmiştir. Bazı dağ köylerinde yayla evlerinde olduğu gibi tümü kütük yığma sistemler görülebilmektedir.

Yonma Ahşap Yığma

Genellikle iki katlı olan köy ve kasaba evlerinin eski örneklerinde üst katlar yonma ahşap yığma yapı sistemi ile inşa edilmiştir. Yarı gömülü olan bodrum katlar kalın taş duvarlarla kurulmuştur. İlk örneklerinde balta ile yontularak elde edilen 7-10 cm kalınlığındaki tahtaların yatay konumda taşıyıcı olarak kullanıldığı görülmektedir. Sonraları iki kişinin kullanabildiği büyük hızların devreye girmesiyle bu kalınlıklar 4-5 cm kadar inceltilmiştir. Köşeler daha hassas işlenmiş BOĞAZ GEÇME, detayları geliştirilerek birleştirilmiştir. Pencere ve kapılar yapının yatay taşıyıcılarını boşluk boyunca tutan dikey elemanlar kullanılarak oluşturulmuştur. Kapı kanatları ve pencere kapakları döğme demir menteşelerle tespit edilmiştir.

Çatı strüktürü üç omuz ya da dört omuz olmak üzere yine demir döğme çivilerle tespit edilerek kurulmuştur. Bunların yanı sıra kilit, halka ve çengel gibi pencere ve kapı kullanımı için gerekli olan elemanlar döğme demirden yapılmıştır. Bunların dışındaki tespit elemanı yalnızca ahşap kamadır. Çatı örtüsü iç kesimlerde hartama kıyı kesiminde ise alaturka kirerittir. Yonma yığma yapı örnekleri kıyı kesimlerinde kalmamış iç kesimlerde ise ulaşım olanaklarının yeterli hale gelmediği yerleşmelerde şimdilik mevcuttur.

Ahşap Karkas (Çatma)

Yapıların ana ve ara taşıyıcıları yığma sistemin aksine dikine yerleştirilmiştir. Öncelikle taş duvarlarla hazırlanmış temel, eğimin düşük olduğu kesimde kısmi bodrum oluşturacak şekilde yükseltilir ve bu duvarların üzerine düzgün olarak hazırlanmış kalın ve geniş taban ağaçları köşeleri boğaz ya da KURT BOĞAZI geçmelerle birleştirilerek yatay konumda yerleştirilir. Köşe birleşmeleri her iki yönde de birbirini bırakmayacak şekilde kenetleyebilen boğaz geçme detaylar yörede KURT BOĞAZI olarak tanımlanır. Taban ağaçlarının önceden belirlenmiş noktalarına köşe ve ara dikmeler dikilir. Direk başlarına da yatay kirişleme atıldıktan sonra üç ya da dört eğimli çatı strüktürü kurulur.

Ahşap karkas yapı strüktürü yörede "Çatma sistem" olarak bilinir. Bu yapı sistemi ile dış duvarının oluşumunda farklı uygulamalara rastlanır. Karkas sistemin yüzey boşlukları ahşap, ya da taş malzeme ile doldurularak yüzey oluşturulmaktadır. Eğer bu dolgu yatay olarak ahşap tahtalarla sağlanıyorsa BLOK AHŞAP DOLMA, kare ya da dikdörtgen şeklindeki boşluklara teker teker aynı formda taşlar diziliyorsa GÖZ DOLMA, üçgen şeklindeki boşluklara birden çok taş parçaları harç ile yerleştiriliyorsa MUSKALI DOLMA adı verilir. Ayrıca yatay taşıyıcıların taşıdığı direklerin arası dikey elemanların yakın aralıklarla ızgara oluşturduğu yine araları harçla taş parçaları doldurularak kapatıldığı yörede ÇAKATURA olarak tanımlanan cephe dolgu sistemi vardır.

Blok Ahşap Dolma

Yatay ve düşey ahşap yapı elemanlarının aralarındaki boşluk yatay olarak blok ahşaplarla doldurulan cephe sistemidir. Bu sistemde taşıyıcı yapı elemanlarıyla dolgu elemanları birlikte uygulanır. Çünkü yatay olarak üst üste dizilen dolgular dikey taşıyıcılara açılan oluklara geçirilmektedir. Böylece yapının yatay yüklere karşı mukavemeti artmaktadır. Pencere ve kapı boşluklarındaki dikey taşıyıcılar aynı zamanda kapak ve kanatların tespit edildiği kasa görevi görürler. Yatay ahşap elemanlardan oluşturulan dış yüzeyler daha kalın iç yüzeyler ise incedir. Dış yüzeyin kurulmasında üst üste dizilen yatay yapı elemanları ters v şeklindeki bindirmelerle dış etkenlere karşı iç mekanı korurlar. İç bölmeler ise ahşap kamalarla birbirine tespit edilmiştir.

Göz Dolma

Göz dolma tekniği ahşap yapılarda cephe yüzeyi oluşturma sistemlerinden biridir. Doğu Karadeniz yöresinde kıyı yerleşmeleri yapılarında göz dolma tekniği yaygın olarak uygulanmış daha sonra yerini muskallı dolma ve çakaturaya bırakmıştır. Blok ahşap dolmadan sonra göz dolma cephe tekniğine gerek duyulması, zamanla ormanlık alanlarda tarla açılmasının yoğunlaşması ve büyük ağaç türlerinin azalmasından kaynaklanmıştır. Yapı malzemesi olarak yalnızca ahşaba bağımlı kalma yerine dolgu malzemesi olarak yöredeki taştan yararlanma fikri bu zorunluluktan doğmuştur.

Cephe sisteminin kurulmasında ahşap karkas sistemde yatay taşıyıcılar, dikey taşıyıcılar, ara taşıyıcılar ve göz dolma dış yüzeyinin oluşturulması sırasında yine geçme detaylardan yararlanılır. 3 x 10 veya 5 x 10 kesitli küçük ahşap parçacıkların 17 x 22 veya 20 x 25 boyutlarında oluşturdukları kutu boşluklarla göz dolma yüzeyinin strüktürü kurulur. Bu kareye yakın dikdörtgen kutulara aynı form verilerek yassı dere taşları yerleştirilir. Bina cephesinde ahşap yüzey kurgusuyla taş malzeme arasındaki küçük boşluklar kireç harçlarla sıvanarak doldurulur. Pencere boşlukları cephe yüzeyindeki göz boyutunun verdiği olanaklara göre tespit edilir.

Genellikle yan yana 3 göz, üst üste 5 ya da 6 göz boş bırakıldığında göz dolma cephe sistemindeki standart bir pencere boyutu ortaya çıkmaktadır. Bundan başka havalanması gereken tuvalet, depo, çatı arası gibi mekanlarda gözlerden bazıları özellikle boş bırakılır. Göz dolma cephe kurgusundaki gerek taş ve ahşap malzeme rengi, gerek pencere ve göz oranları gerekse detay mükemmelliği yapıların çevreleri ile uyumunu ve yöreye özgü estetiğini ortaya koymaktadır.

Muskalı Dolma

Muskalı dolma cephe sistemi, detaylardaki ahşap geçme yerine metal bağlayıcıların devreye girmesiyle oluşmuştur. Fabrika ürünü çivilerin ahşap tespitinde kullanılması detay işlemede kaybedilen süreyi kısaltmıştır. Göz dolmada olduğu gibi muskالی dolma cephe sisteminde de yatay, düşey ana ve ara taşıyıcılar aynen uygulanır. Sonra muskالی dolma cephe yüzeyinin düşey taşıyıcıları 22-25 cm ara ile yerleştirilir. Aralarında çapraz ahşap parçalar ile üçgenler oluşturulur. Bu üçgen boşluklar içine kireç harç ile küçük taş parçaları yerleştirilir. Pencere boşlukları ara dikmelerin modülüne göre ayarlanır. Düşey boyutları göz dolmaya göre daha serbesttir. Yine de bire iki oranında dikdörtgen biçimindedir. Muskالی dolma cephe sistemi bazı uygulamalarda üzeri sıva ile kapatılır. Diğer bazı uygulamalarda ise tüm cephe strüktürü dışardan algılanır.

Detaylamadaki tespitler çivi ile gerçekleştirildiğinden göz dolma gibi sökölüp takılma özelliği yoktur. Bu tür binalar bir kereye mahsus kurulumlar.

Göz dolma tekniğinden sonra ortaya çıkmasına rağmen, çivi tespitleri yüzünden detaylardaki sökölüp takılma özelliğinin ortadan kalkması, binanın taşınabilirlik özelliğini de ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle muskالی dolma tekniğini gelişme olarak değil, aksine yalnızca yapım sürecini kısaltan basitleşmiş bir sistem olarak değerlendirmek daha doğrudur.

Çakatura

Muskالی dolma cephe tekniğinin daha da basite indirgenmiş türüdür. Yatay taban ağaçlarının köşesine dikilen ana dikmeler yatay yüklere karşı iki yönde payandalar yerleştirilir. Ana ve ara taşıyıcılar yerleştirildikten sonra cephe yüzeyini oluşturmak üzere tıpkı muskالی dolma tekniğinde olduğu gibi 22-25 cm ara ile daha küçük kesitli dikmeler yerleştirilir.

KARMA YAPI SİSTEMİ

"Karma Yapı" tanımı aslında yığma ve karkas sistemlerin bir arada uygulandığı yapılar için kullanılır. Bodrum duvarları bu tanımı etkilemez. Ancak sistem tümü ile karkas olsa bile dış duvarının kuruluşunda Blok Ahşap Dolma, Göz Dolma, Muskalı Dolma, Çakatura Dolgu sistemlerinden en az ikisinin bir arada kullanıldığı yapılar "Karma Yapı Sistemi" kapsamına alınabildiği gibi yığma, karkas sistemlerinin birlikte kullanıldığı yapılar yine karma yapı sistemi olarak tanımlanabilirler. Yığma-karkas sistemlere en tipik örnek, alt katı payandalı direkler üzerine oturtulan ahşap yığma Serender yapılarıdır. Bu uygulamanın tersi de söz konusudur. Kütük yığma alt kat üzerine oturtulan ahşap karkas ahır ve samanlıklar da bu tür uygulamalara örnek verilebilir. Ayrıca ahşap yığma inşa edilmiş olmakla birlikte çepeçevre üç tarafı direkli ayvanla dönülmüş dağ köyü evleri de "Karma Yapı Sistemi" sınıfına alınabilir.

ÇATI KURULUŞU

Yapı sistemi ve dış duvar dolguları ne olursa olsun, Doğu Karadeniz yapılarının çatı kuruluşunda iklim koşulları önemli etkindir. Duvarların yağmurdan korunabilmesi için saçaklar alabildiğine geniş tutulur. Çatı arasının havalandırılmasının nedenleri arasında, strüktürün nem hapsinden dolayı çürümekten korunması, kışın soğuk, yazın sıcak havanın çatı arasına sıkışması önlenerek oda ve diğer mekanların ısı konforuna kavuşturulması, çatı arasına da saklanan bazı kuru gıda maddelerinin çürümekten kurtarılması sayılabilir.

Çatı yüzeyleri iki, üç ya da dört eğimli olabilir. Eğimlere göre farklı görsel etki yaratan bu çatı türleri yörede sırasıyla "semer", "üç omuz", "dört omuz" olarak tanımlanır. Çatı örtüleri eskiden balta ile yarılan ahşap tahtalar (Hartama) ile örtülü iken daha sonraları kıyı kesimlerinde alaturka kiremit yaygınlaşmıştır.

ÜSLUP VE ESTETİK

Doğu Karadeniz mimarisinin başarısı, asırlardır usta-çırak ilişkisi içerisinde nesilden nesile aktarılan çok eski yapı bilgisinden ve becerisinden kaynaklanır. Deniz teknesinden köprülere, mescitlere, evlere ve ev içinde kullanılan kap, kacak, iskemle vb. pek çok araçlara kadar yaygın bir ahşap işleme becerisi görülür. Mimarideki taş kullanımı daha ikincil planda kalır.

Yörede yapı üslubu ve estetiği, zorunluluktan doğan detay çözümlerinin olağanüstü ve zeki buluşlarla adeta estetik amaçlı çözüme dönüştürülebilmesi sayesinde doruklara ulaşmıştır. Yöre üslubunun en karakteristik özellikleri "Göz dolma" dolgulu çatma yapılarında görülür. Göz dolma yapı tekniği 17 x 23 boyutlarındaki ya da 20 x 25 boyutlarındaki dikdörtgen boşluklar içine aynı ölçülerde hazırlanan dere taşlarının yerleştirilmesi ile kurulur. Boşlukları oluşturan dikmeler ile yatay bağlantıları çivi ya da benzeri hiçbir tespit elemanı kullanılmadan geçme ile birbirine irtibatlandırılan bu de-

taylamanın temel üstünden çatıya kadar geçerli oluşu yapılara sökülüp kurulabilme niteliği de kazandırmıştır. Detaylamadaki ustalığın örtülmemesi için özellikle sıvanmayan duvarlar, problem çözerken estetik yaratabilen ustaların başarısını dile getiriyor.

Bu evler, alabildiğine yeşil doğa içinde zamanla rengi kararan kestane ağacı ile kurulmuş dış yüzeydeki kutucuklara gri, yeşil, sarı, siyah gibi çeşitli renklerde dere taşlarının belki tesadüfi, belki de ustanın estetik anlayışına göre serpiştirilmesinin ortaya çıkardığı renk ve tekstürün etkisi ile insanlara mutluluk ve güzel duygular aşılayan bir ortam sunabilmektedir. Kimbilir, belki de insanların doğayı güzelleştirme gibi kutsal bir görevi eski Karadenizli ustalar üstlenmişlerdi.



T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI

V. MİLLETERARASI TÜRK
HALK KÜLTÜRÜ KONGRESİ

MADDİ KÜLTÜR SEKSİYON

Demirbaş A

Yer No: